

Ο Σημαντικός Κοινωνικός Ρόλος των Βλακών κατά Λεμπέση
Γρηγόρης Θ. Παπανίκος
(28 Φεβρουαρίου 2018)

1. Εισαγωγή

Το 1941, Ο Ευάγγελος Λεμπέσης δημοσίευσε, στην «Έφημερίδα τῶν Ἑλλήνων Νομικῶν», το άρθρο του με τον πολύ χαρακτηριστικό τίτλο «Ἡ Τεράστια Κοινωνική Σημασία τῶν Βλακῶν ἐν τῷ Συγχρόνῳ Βίῳ»¹. Κατά τον Λεμπέση, η βλακεία ταυτίζεται με την έλλειψη ευφυΐας, χωρίς όμως να ορίζει την έννοια της ευφυΐας. Προφανώς, εννοεί τον υψηλό δείκτη νοημοσύνης. Μάλιστα, δίνει και μία αναλογία βλακῶν προς ευφυείς: «δέκα βλάκες καθ' ἑνὸς εὐφυοῦς». Αντίθετα, χρησιμοποιεῖ μόνο μία φορά τη λέξη «έξυπνος», και αυτή σαρκαστικά, για να δηλώσει τον «εξυπνάκια» Ἕλληνα που κοροϊδεύει τους «κουτόφραγκους».

Σκοπός του δικού μου πονήματος εδῶ εἶναι να παρουσιάσω τις θέσεις του Λεμπέση για το ρόλο των βλακῶν, αρχίζοντας με τον ορισμό των εννοιῶν. Η έννοια του έξυπνου αντιδιαστέλλεται με αυτή του ευφυούς και του μορφωμένου, δηλαδή εκείνου που έχει αποκτήσει γνώσεις, ὅπως πιστοποιούνται με την απόκτηση πτυχίων. Κατά πολλούς, ο πεπαιδευμένος θεωρεῖται και ευφυής. Οι έννοιες αυτές εξετάζονται στο αμέσως επόμενο μέρος της παρούσης ἀνάλυσης. Ακολουθεῖ, στο τρίτο μέρος της εργασίας, ο τρόπος προσέγγισης του Λεμπέση. Στο τέταρτο μέρος παρουσιάζεται η ἀποψη του Λεμπέση για τη χρησιμότητα των βλακῶν. Στο πέμπτο μέρος της εργασίας

¹ Βλέπε http://users.uoa.gr/~nektar/arts/prose/evangelos_lempesis_idiots.htm

επισημαίνεται μία αντίφαση – σύγχυση του Λεμπέση στο ρόλο των ευφυών, όταν συμπεριφέρονται υποκριτικά για την απόκτηση αξιωμάτων. Στο έκτο μέρος παρουσιάζεται η, κατά τη γνώμη μου, πιο σημαντική συμβολή του Λεμπέση: όλοι οι απατεώνες είναι βλάκες. Στο έβδομο και όγδοο μέρος δίνονται δύο άλλα χαρακτηριστικά των βλακών: της αταξικότητάς τους και της έμφυτης καχυποψίας τους. Στο ένατο μέρος συμπεραίνω. Σε μεγάλο βαθμό, η δική μου παρουσίαση εδώ ακολουθεί τη σειρά με την οποία παρουσιάζει τα θέματά του ο ίδιος ο Λεμπέσης.

2. Βλάκας, Ευφυής και Έξυπνος

Κατ' εμέ, βλάκας είναι αυτός που υπερτιμά ή υποτιμά τις πραγματικές του δυνατότητες, προβαίνει σε υπερβολές και αγνοεί τις επιδράσεις που μπορεί να έχει η αβεβαιότητα του περιβάλλοντος στις δικές του δράσεις. Ο ορισμός αυτός του βλάκα αποτελεί το αμάλγαμα τριών δελφικών γνωμικών: «γνώθι σαυτόν», «μηδὲν ἄγαν» και «έγγυα, πάρα δ' ἄτα». Η ανάλυση της χρήσης αυτών των γνωμικών στον ορισμό του βλάκα και το αντίθετό του που είναι ο έξυπνος (όχι ο ευφυής ή ο πεπαιδευμένος) γίνεται στο υπό έκδοση βιβλίο μου με θέμα τους βλάκες και τους έξυπνους. Μία ενδιαφέρουσα υποκατηγορία των βλακών είναι οι απατεώνες. Δεν θα επεκταθώ στο θέμα αυτό περαιτέρω. Απλώς, θα ήθελα να αναφέρω μία χαρακτηριστική περίπτωση ευφυούς, αλλά μη έξυπνου, ανθρώπου.

Ο Αλέξανδρος ο Μακεδών της Ελλάδος (για να μην μπερδευόμαστε) ήταν ευφύεστατος, είχε τον καλύτερο δάσκαλο που μπορούσε να έχει ένας έφηβος στην εποχή του, τον Αριστοτέλη, αλλά ήταν βλάκας, σύμφωνα με το δικό μου ορισμό, διότι την «ψώνισε», κατά το κοινώς λεγόμενο, όταν πίστεψε ότι είναι και Θεός και απαιτούσε να τον προσκυνάνε. Φυλάκισε (και δολοφόνησε;) τον δάσκαλό του και ιστοριογράφο του, Καλλισθένη, επειδή του έκανε κριτική επί αυτού του θέματος. Άρχισε ο Αλέξανδρος να πιστεύει ότι ήταν άτρωτος, ακριβώς λίγο πριν τον «κτυπήσει» η αρρώστια που τον σκότωσε και του θύμισε ότι δεν ήταν Θεός τελικά. Όλοι οι βλάκες κάπως έτσι την πατάνε.

Συνεπώς, ο βλάκας δεν πάσχει από ευφυΐα και γνώσεις, από εξυπνάδα πάσχει. Ο έξυπνος γνωρίζει ποια είναι τα όρια του, δεν τα υπερβαίνει προς κάθε κατεύθυνση (ούτε τα υποτιμά ούτε τα υπερεκτιμά) και καταλαβαίνει ότι το περιβάλλον είναι τόσο αβέβαιο

που δεν εγγυάται τίποτε για την αποτελεσματικότητα της εξυπνάδας του. Γίνεται σαφές ότι όσο ευφυής κι αν είναι κάποιος, όταν θεωρεί ότι είναι πιο ευφυής από ό,τι είναι, τότε είναι βλάκας (μη έξυπνος). Ισχύει και το αντίθετο. Αν κάποιος θεωρεί τον εαυτό του λιγότερο ευφυή από ό,τι πραγματικά είναι, τότε είναι βλάκας (μη έξυπνος).

3. Η Προσέγγιση του Λεμπέση

Μου αρέσει ο κυνικός τρόπος γραφής του Λεμπέση, καθώς και ο τρόπος ανάλυσής του. Αναφέρει ότι χρησιμοποιεί τις προσωπικές του εμπειρίες (παραστάσεις). Ωστόσο, δεν παραθέτει καμία τέτοια συγκεκριμένη εμπειρία, μόνο γενικεύσεις. Επίσης, δεν είναι ξεκάθαρο το θεωρητικό υπόβαθρο της ανάλυσής του, αλλά δε νομίζω για εκείνον ότι είχε και μεγάλη σημασία. Γράφει, λοιπόν, για τη μέθοδό του.

Ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ παρόντος δοκιμίου οὐδεμίαν προεργασίαν γνωρίζω καὶ συνεπῶς δεόν νὰ κριθῶ ἐπιεικῶς, ὡς πάντῃ στερούμενος «βοηθημάτων». Τολμῶ ἐν τούτοις νὰ φρονῶ, ὅτι τούτων οὐδὲν παρίσταται ἀνάγκη, διότι ἀληθῶς ἐξαιρετικῶς μέγας εἶναι ὁ πλοῦτος τοῦ ἀμέσου κοινωνικοῦ ἐμπειρικοῦ ὑλικοῦ καὶ ἐλαχίστη ἢ ἐκ τῆς ἑλλείψεως γραπτῶν βοηθημάτων στενοχωρία τοῦ γράψαντος.

Ο Λεμπέσης εδώ δείχνει έλλειψη γνώσεων. Υπήρχαν πολλές γραπτές εργασίες, ήδη από τον 19^ο αιώνα, στις οποίες θα μπορούσε να αναφερθεί, όπως επισημαίνω παρακάτω. Είτε τις αγνόησε, είτε δεν τις γνώριζε. Και τα δύο «οὐκ ἀνδρός σοφοῦ ἐστί». Ο Λεμπέσης δεν ήταν σοφός, ωστόσο πιστεύω ότι ήταν έξυπνος.

4. Οι Βλάκες είναι Χρήσιμοι

Η εργασία του Λεμπέση οργανώνεται σε επτά μικρά μέρη τα οποία αναπτύσσει σε λιγότερο από 4000 λέξεις. Στο πρώτο μέρος (525 λέξεις), με απaráμιλλα κυνικό τρόπο, εξηγεί γιατί οι βλάκες είναι χρήσιμοι². Τους βλάκες τους κατατάσσει σε δύο κατηγορίες. Στους κατέχοντες και στους μη κατέχοντες σπουδαίες κοινωνικές θέσεις. Η δεύτερη

²Η ιδέα ότι οι βλάκες είναι χρήσιμοι και ο κυνικός τρόπος ανάπτυξης του θέματος δεν είναι πρωτότυπος στον Λεμπέση. Το 1830, ένας ανώνυμος συγγραφέας, με το ψευδώνυμο X., επιχειρηματολογούσε με τον ίδιο τρόπο στο άρθρο του με τίτλο "A Political Essay upon Stupid People". *The National Magazine*, 1(1): 98-102 <http://www.jstor.org/stable/pdf/30058077.pdf?refreqid=excelsior:114e47f1b63abbd4ea8f57b1ca5f9e50>.

κατηγορία βλακών, που είναι και η πολυπληθεστέρα, είναι σημαντική, διότι χωρίς αυτήν δεν θα υπήρχε πολιτισμός και κοινωνία:

Πόσον εύεργετική διὰ τὴν κοινωνίαν εἶναι ἡ ὁμὰς αὕτη εἶναι περιττὸν νὰ τονισθῆ, διότι ἄνευ αὐτῆς δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἐκμετάλλευσις καὶ ἄνευ ἐκμεταλλεύσεως δὲν θὰ ὑπῆρχε πολιτισμός. ... διότι ὁ διαφορισμὸς ἀπαιτεῖ ρητῶς καὶ εὐφυεῖς καὶ βλάκας, περικοπτομένων δὲ οἰονδήποτε ἐκ τῶν δυοῦ τούτων σκελῶν του, αἴρεται ὁλόκληρος. Ἄνευ δέ, κατ' ἀκολουθίαν, τοῦ διαφορισμοῦ, καθισταμένου δυνατοῦ μόνον διὰ τῆς σοβαρᾶς συμβολῆς τῶν βλακῶν, δὲν ὑπάρχει κοινωνία. Τοιαύτη λοιπὸν ἡ τεραστία κοινωνικὴ σημασία τῶν βλακῶν, ἥτις ἄλλως τε ὑπὸ πάντων ἀναγνωρίζεται.

Αυτή η κοινωνική ομάδα των βλακών του Λεμπέση είναι οι βλάκες που υποτιμούν τις πραγματικές τους δυνατότητες και αρκούνται σε λιγότερα, άλλως δεν μπορεί να υπάρχει εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση απαιτεί υπεραξία η οποία δεν γίνεται απαιτητή από αυτούς που την παράγουν, είτε διότι δεν το ξέρουν (είναι βλάκες), είτε διότι δεν το μπορούν, αν και το γνωρίζουν.

Στο δεύτερο μέρος του άρθρου του (528 λέξεις), ο Λεμπέσης ασχολείται με τη δεύτερη ομάδα των βλακών, που τη θεωρεί «πλέον ἐνοχλητικὴ τῆς πρώτης»: αὐτῶν που κατέχουν αξιώματα και τυγχάνουν τιμητικῶν διακρίσεων. Η θεωρία του είναι απλή και στηρίζεται στην ὑπαρξη μιας «αγέλης» βλακῶν. Κατὰ τον Λεμπέση ὑπάρχει μία ακαταμάχητη τάση των βλακῶν να συμμετέχουν, σαν αγέλη ζώων, σε διάφορους οικονομικούς και πνευματικούς οργανισμούς.

Χρησιμοποιώντας την θεωρία της «αγέλης»³, των μαζών ή του όχλου, ο Λεμπέσης στο τρίτο μέρος της εργασίας του (593 λέξεις) εξηγεί, πολύ πειστικά κατά την γνώμη μου, την ανάδειξη των βλακῶν στις ανώτερες βαθμίδες. Γράφει ο Λεμπέσης τα εξής:

³Σε αντίθεση με ό,τι αναφέρει ο Λεμπέσης, υπήρξε ἤδη αρκετὴ διεθνὴς βιβλιογραφία, ἀπὸ τον 19^ο αἰῶνα, που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί. Για παράδειγμα, ἡ κλασικὴ μελέτη του Γκούσταβ Λε Μπον (Gustave Le Bon) «Ψυχολογία των Μαζών», που δημοσιεύτηκε το 1895. Στο κεφάλαιο τρία αναφέρει «Απὸ τὴ στιγμή που ἕνας ορισμένος ἀριθμὸς ζωντανῶν ὑπάρξουν συγκεντρώνονται, εἴτε πρόκειται για μια αγέλη ζώων εἴτε για μια μάζα ἀνθρώπων, τοποθετοῦνται ἀπὸ ἐνστικτο κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἐνὸς ἀρχηγού, δηλαδὴ ἐνὸς καθοδηγητή. Μέσα στις ἀνθρώπινες μάζες ὁ καθοδηγητὴς παίζει σημαντικὸ ρόλο. Ἡ βούλησή του εἶναι ὁ πυρῆνας γύρω ἀπὸ τον ὁποῖο διαμορφώνονται καὶ συνταυτίζονται οἱ ἀπόψεις. Ἡ μάζα εἶναι μια αγέλη, που δεν θα μπορούσε να κάνει δίχως ἀφεντικὸ» (σελ. 99 τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκδόσεως του 2010).

Λαμβανομένης ἤδη ὑπ' ὄψιν τῆς ἐπικαίρου ταύτης θέσεως τῶν κατωτέρων βαθμίδων καὶ προσώπων ἐν τῷ κοινωνικῷ διαφορισμῷ καθίσταται ἀπολύτως νοητὴ καὶ ἡ ἄνοδος αὐτῶν εἰς ἀνωτέρας βαθμίδας διὰ κοινῆς μεταξὺ τῶν συνασπισμοῦ ἀναδεικνύοντος ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους ἀφ' ἑνὸς μὲν δι' ὀργανωμένης ἀντιστάσεως (boycotage) πρὸς τὰ ἄνω καὶ παραλύσεως τῶν τυχόν ἀντιθέτων ἐνεργειῶν τῶν ὑπερκειμένων παραγόντων πρὸς ἀνάδειξιν ἄλλου πράγματι ἱκανοῦ, προσώπου, ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ὀργανωμένης προωθήσεως προσώπου ἐκ τῶν κόλπων αὐτῶν, πρὸς τὴν ἀνωτέραν βαθμίδα. Τὸ φαινόμενον τοῦτο καλεῖται κλίκα.

Και καταλήγει:

Οὕτω λ.χ. πολλοὶ ἐξ αὐτῶν κατέλαβον διαδοχικῶς πλεῖστα ἀξιώματα τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας, ἀπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μέχρι τοῦ «Προέδρου τοῦ Συλλόγου Προστασίας Ἑγγύων Μυιῶν», τοῦ «Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Γενικῆς Συνομοσπονδίας Πωλητῶν Ποντικοπαγίδων» κ.ο.κ., ἀξιώματα βεβαίως, τὰ ὅποια οὐδέποτε θὰ ἐπιδιώξη σοβαρῶς ἀπασχολούμενος ἄνθρωπος. Εἰς τὰ ἀξιώματα ταῦτα προστίθενται φυσικὰ καὶ διακρίσεις οἷον παράσημα, διπλώματα, δεξιώσεις κλπ.

Ἐχει ενδιαφέρον ὅτι ἐδῶ εἰσάγει καὶ μία ἄλλη κατηγορία ἀνθρώπων, αὐτὴ τῶν «σοβαρῶς» ἀπασχολουμένων. Προφανῶς, θεωρεῖ τοὺς βλάκες που ἐπιδιώκουν πολιτικὰ ἀξιώματα καὶ διακρίσεις γελοίους, δηλαδὴ κωμωδία γιὰ νὰ γελάνε οἱ υπόλοιποι. Ποιοὶ ὁμῶς; Οἱ ἐξυπνοὶ προφανῶς, διότι οἱ ἄλλοι βλάκες φθονοῦν τοὺς βλάκες που ἀναρριχηθῆκαν σὲ ἀνώτερα «ἀξιώματα» καὶ τοὺς ἀπονέμονται «τιμητικὲς» διακρίσεις. Ἡ ἐπισήμανση αὐτὴ εἶναι σημαντικὴ, ὅπως ἀναφέρω στὸ ἀμέσως ἐπόμενο μέρος.

5. Ευφυεῖς ἀλλὰ Ὑποκριτές

Στὸ τέταρτο μέρος (891 λέξεις), εἰσάγει μία νέα κατηγοριοποίηση τῶν ευφυῶν ἀνθρώπων, αὐτῶν που ἐπιδιώκουν καὶ καταφέρνουν, διὰ τῆς υποκριτικῆς, νὰ ἀνέβουν σὲ ἀξιώματα. Ἐπισημαίνει ὁ Λεμπέσης ὅτι ἡ μέθοδος αὐτὴ εἶναι γνωστὴ ὡς «ποιοῦ τὴν νῆσαν», ἀλλὰ ἀπαιτεῖ «...τάλαντον μεγάλου ἠθοποιοῦ». Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ευφυεῖς, ἀλλὰ ὄχι ἐξυπνοὶ. Κατατάσσονται στὴν κατηγορία τῶν βλακῶν, ἀφοῦ μόνον ἓνας βλάκας θὰ ἐπιδίωκε ἀξιώματα καὶ διακρίσεις.

Δημιουργείται μία αντίφαση στα γραφόμενα του Λεμπέση. Αν κάποιος είναι ευφυής, συνεπώς μη βλάκας (έξυπνος) κατά τον Λεμπέση, γιατί να επιζητεί αξιώματα και διακρίσεις, αφού ο ίδιος ο Λεμπέσης προηγούμενα τα θεώρησε ότι δεν είναι απασχόληση για σοβαρούς ανθρώπους; Μπορεί ένας ευφυής να είναι γελοίος; Ναι, λέω εγώ, αν δεν είναι έξυπνος. Αν πιστεύει, δηλαδή, ότι έχει περισσότερες δυνατότητες (ικανότητες) από ό,τι πραγματικά έχει. Αν δεν έχει το «γνώθι σαυτόν», που σε συνδυασμό με την ευφυΐα του, αποτελεί τέλειο υλικό για την καλύτερη παράσταση κωμωδίας. Οι πολιτικοί αξιωματούχοι αποτελούν τους καλύτερους ηθοποιούς μιας τέτοιας παράστασης κωμωδίας. Ιδιαίτερως αν είναι ευφυείς.

6. Όλοι οι Απατεώνες Είναι Βλάκες

Στο ίδιο μέρος ο Λεμπέσης κάνει μία σπουδαία σύνδεση της απάτης με την βλακεία (έλλειψη ευφυΐας κατά τον ίδιο). Εδώ ορίζει την απάτη ως εξής:

Ἀπάτη εἶναι ὡς γνωστὸν ἡ ἀποσιώπησις τῆς ἀληθείας ἢ ἡ παράστασις ψευδῶν πραγμάτων ὡς ἀληθῶν.

Αν και ο ορισμός αυτός είναι σωστός, δεν αναδεικνύει το κίνητρο της απάτης. Η απάτη πρέπει να έχει ένα σκοπό και αυτός δεν είναι άλλος από την προσδοκία κάποιου οφέλους. Πάντως, η σύνδεση του βλάκα με την απάτη είναι σωστή:

... ὡς διανοητικῶς εὐκολώτερον μέσον ὁ βλάξ ἐπειδὴ, στερούμενος εὐφυΐας, εἶναι ἀνίκανος νὰ μεταχειρισθῇ ἔντιμα μέσα, εἶναι αὐτονόητον, διότι ἔντιμα μέσα ὡς δυσκολώτερα, χρησιμοποιοῖ μόνον ὁ κεκτημένος πραγματικὴν ἀτομικὴν ἀξίαν.

Και συνεχίζοντας ο Λεμπέσης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι όλοι οι απατεώνες είναι εξ ορισμού βλάκες:

Πόθεν λοιπὸν προέρχεται ἡ εὐρέως διαδεδομένη ἀντίληψις, ὅτι ὁ ἀπατεῶν ὄχι μόνον ἀποκλείεται νὰ εἶναι βλάξ, ἀλλ' ἀναγκαίως εἶναι εὐφυής, ἀντὶ τῆς ὡς ἄνω ἀναλύσεως, ἐξ ἧς ἀντιθέτως προκύπτει, ὅτι ὁ ἀπατεῶν ὄχι μόνον ἀποκλείεται νὰ εἶναι εὐφυής, ἀλλ' εἶναι ἀναγκαίως βλάξ;

Ο Λεμπέσης συνδέει την επιτυχία των απατεώνων με την ευπιστία των θυμάτων, που, όμως, είναι δείγμα πολιτισμού και όχι δείγμα της βλακείας των θυμάτων. Ο Λεμπέσης θεωρεί την εμπιστοσύνη ως ένδειξη ανώτερης πολιτιστικής βαθμίδας. Και καταλήγει στο μέρος αυτό στην εξής εύστοχη παρατήρηση:

Ὅσον ὑψηλότερον ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἴσεται ἓν ἄτομον ἢ εἷς λαός, (οἱ Εὐρωπαῖοι ἓν σχέσει πρὸς τοὺς Ἀνατολίτας) τόσον περισσότερον εὐπιστος εἶναι. Ὁ τελευταῖος τῶν βλακῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαπατήσῃ ἓνα Κάντ ἢ ἓνα Μπετόβεν καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων ἓνα Εὐρωπαῖον... Τὸ μείδιμα τοῦ οἴκτου, τὸ ὁποῖον ρίπτουν οἱ «ἀφελεῖς κουτόφραγκοί», δημιουργοὶ τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ ἐξουσιασται τοῦ κόσμου, ἐπὶ τῶν δυστυχῶν «ἔξυπνων» τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἄς εἶναι καὶ ἡ τιμωρία τῶν βλακῶν καὶ διὰ τὴν «θεωρίαν» των ταύτην!

Στο ἔβδομο και τελευταίο μέρος (326), ξανασυζητάει τη σύνδεση βλακείας και απατεωνιάς, αλλά αυτή τη φορά προσθέτει και την ηθική. Σε ό,τι αφορά την πρώτη σχέση, αναφέρει το εξής.

...ὁ ἐπιτηδεῖος καὶ ὁ ἀπατεῶν εἶναι ἀκριβῶς ὑποδιαιρέσεις τοῦ βλακός ... μόνον ὁ πνευματικῶς ἀνάπηρος ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ τῆς ἀπάτης διὰ νὰ προωθηθῇ ἢ νὰ ἐπικρατήσῃ.

Καταλήγει δε στο συμπέρασμα, ότι μόνο οι βλάκες χρησιμοποιούν ανήθικα μέσα, και, συνεπώς, μόνο αυτοί είναι ανήθικοι.

Καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ βλάξ, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ ἐπιτηδεῖου ἢ τοῦ ἀπατεῶνος, ἐξαναγκασθῇ νὰ δώσῃ μάχην, θὰ δώσῃ αὐτὴν διὰ τῶν πνευματικῶς εὐκολοτέρων καὶ συνεπῶς τῶν ἀνηθικωτέρων «ὄπλων»: τοῦ ψεύδους, τῆς διαστροφῆς, τῆς ραδιουργίας καὶ τῆς συκοφαντίας. Ἐξ οὗ ἔπεται τὸ ἀκλόνητον δόγμα: καὶ ἡ ἀνηθικότης εἶναι ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν βλακῶν!

Να παρατηρήσω ότι ο έξυπνος ή ο ευφυής κατά τον Λεμπέση δεν είναι απαραίτητα ηθικός. Ο δε βλάκας είναι ανήθικος όταν αποφασίζει να γίνει απατεώνας. Η ηθική είναι μία ευρύτερη έννοια, συνδέεται με το ήθος των ανθρώπων και αυτό δεν επηρεάζεται από την ευφυΐα και την εξυπνάδα κάποιου. Απαιτεί μία βαθύτερη ανάλυση και δεν έχω τις γνώσεις για να πω κάτι αξιόλογο.

7. Ο Βλάκας είναι Καχύποπτος

Στο πέμπτο μέρος της ανάλυσής του (373 λέξεις), ο Λεμπέσης εκθέτει ένα βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του βλάκα, που είναι η καχυποψία, ως αποτέλεσμα του ζωώδους επιπέδου συμπεριφοράς του, αυτής του ενστίκτου. Αναφέρει συγκεκριμένα τα εξής στο μέρος αυτό:

“Ότι ο βλάξ, ακολουθών την ένστικτον αὐτοῦ καχυποψίαν, εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς πραγματικότητος, τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον. Ὁ βλάξ ὁμοιάζει ἐνταῦθα τὸ ζῶον, τὸ ὁποῖον ἐξ ἐνστίκτου γνωρίζει νὰ διαφεύγῃ πάντα κίνδυνον, πλὴν ἀνωτέρας ὠμῆς βίας, εἰς τὴν ζούγκλαν, εἰσερχόμενον ὁμῶς εἰς κεντρικὴν ὁδὸν μεγαλουπόλεως, εὐρίσκεται αἰφνιδίως ὑπὸ τοὺς τροχοὺς αὐτοκινήτου.

Η καχυποψία είναι μια μορφή αμύνης του βλάκα. Εκείνο που αποφεύγει να κάνει ο Λεμπέσης είναι να συνδέσει την καχυποψία με την απατεωνιά. Ο καχύποπτος θεωρεί ότι όλοι προσπαθούν να του τη «φέρουν», να τον ξεγελάσουν, ακόμη και όταν δεν έχουν κάποιο υλικό ή άλλο συμφέρον. Αυτή η συμπεριφορά ανάγεται στη σφαίρα της μεταφυσικής στην οποία ευφυώς κάνει αναφορά ο Λεμπέσης.

8. Ο Βλάκας είναι Αταξικός

Στο έκτο μέρος (356 λέξεις), ο Λεμπέσης εξηγεί ότι η βλακεία είναι αταξική και συναντάται σε όλες τις κοινωνικές τάξεις.

Ὡς πρὸς τὴν κοινωνικὴν προέλευσιν τῶν βλακῶν διαπιστοῦται ὅτι ἡ παραγωγή βλακῶν δὲν εἶναι ταξική. Ἡ πονηρὰ φύσις δὲν ἔδωκεν εἰς ὠρισμένην τινὰ κοινωνικὴν τάξιν τὸ ἐπίζηλον τοῦτο προνόμιον. Ἐπεδαφίλευσεν ἴσως ὡς φαίνεται, εἰς τὴν ἐκάστοτε ἄνω τάξιν τοὺς

διασκεδαστικώτερους απλώς τύπους βλακών, αλλά δεν έστέρησεν ούδεμίαν άλλην κοινωνικήν τάξιν τῆς σοβαρᾶς συμβολῆς των.

Σε όρους στατιστικής ανάλυσης, το ποσοστό των βλακών που συναντάται στις διάφορες κοινωνικές τάξεις παραμένει σταθερό. Κάνει, όμως, μία σημαντική διάκριση μεταξύ των πλούσιων και λαϊκών (φτωχών) βλακών. Οι πρώτοι είναι γελοίοι, ενώ οι δεύτεροι είναι πιο συνεσταλμένοι, γεγονός που τους προστατεύει από τη γελοιοποίηση.

9. Συμπεράσματα

Ανεξάρτητα από την σύγχυση που δημιουργεί η ταύτιση του ευφυούς με τον έξυπνο, η εργασία του Λεμπέση αποτελεί πρωτόλειο υλικό, χρήσιμο για καθέναν που θέλει να εμβαθύνει στη σημαντική διάκριση μεταξύ έξυπνων και βλακών. Νομίζω ότι οι απόψεις του είναι ηθικοπλαστικές. Κατά τον Λεμπέση, η «μαγκιά» κάθε μορφής δεν μπορεί να θεωρείται εξυπνάδα. Το «ρίξιμο» του συνανθρώπου δεν είναι εξυπνάδα, αλλά απάτεωνιά που κάνουν μόνο όσοι είναι βλάκες.

Το άρθρο του Λεμπέση θα πρέπει να διδάσκεται στα δημοτικά σχολεία και οι μαθητές να γράφουν σχετικές εκθέσεις ιδεών περί των βλακών και των απάτεωνων. Να καθιερωθεί μία νέα «ηθική», όπου ο μάγκας δεν θα είναι ο απάτεώνας. Ακόμη και ως προωθητικό σύνθημα, καλό ακούγεται.